

DIJİTAL GÖÇEBELİK: DENEYİM VE ÖZGÜRLÜK

DIGITAL NOMAD: EXPERIENCE AND FREEDOM

Mustafa Şeref AKIN^a

^aProf. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, İktisat Bölümü, Erzincan, Türkiye,
ORCID: 0000-0002-1850-9118
E-posta:
mustafa.akin@erzincan.edu.tr

Sorumlu Yazar:
Mustafa Şeref Akın

Makale Türü
Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi
25.09.2020

Makale Kabul Tarihi
19.04.2021

ÖZ

Amaç- Bu makale dijital göçebelik kavramını işlemektedir. Dijital göçebelerin yaşam tarzlarının (iş, eğlence, seyahat) ardındaki motivasyonlarını ve bunları pratikte nasıl ele aldıkları araştırılmıştır.

Yöntem- Araştırma yöntemi etnografidir. 14 tane dijital göçebelerle gerçekleştirilmiş olan yazılı ve görüntülü mülakattan ve Reddit, Digitalnomad, Digital Nomads Around the World gibi dijital göçebeler forumlarından faydalanılmıştır.

Bulgular –Dijital göçebelerin temel felsefeleri özgürlük ve deneyimdir. Dijital göçebeler, yaşamın her alanını da eşit derecede eğlenceli görmekteler ve bunu profesyonel, mekânsal ve kişisel özgürlük yoluyla gerçekleştirdikleri bütünsel bir yaşam tarzı tasarlamayı hedeflemektelerdir. İdeal olarak, dijital göçebeler çalışmayı empoze edilen bir zorunluluk olarak değil, boş zaman etkinlikleri gibi, işsel olarak motive edilmiş ve tatmin edici olarak algılamaktadırlar.

Sonuç – Bu yaşam tarzının hayata karşı pozitif, bütünsel ve dengeli bakış yönlerine rağmen, çevre baskısı, finansman, yalnızlık, sosyal güvenlik eksikliği gibi unsurlardan dolayı birtakım zorlukları içermektedir. Bu zorlukları aşmanın yolu toplulukla hareket etmektir.

Anahtar Kelimeler: Dijital göçebe, deneyim, özgürlük, seyahat,
JEL Kodları: F20

ABSTRACT

Purpose - This article discusses the concept of the digital nomad. The motivations of digital nomads to adapt to this lifestyle and how they are handled in practice are explored

Methodology – The research method is ethnography. We have benefited from interviews with 14 digital nomads and digital nomad forums.

Findings –The core values behind digital nomads are freedom and experience. Digital nomads see both spheres of life equally enjoyable and aim to create a holistic lifestyle through professional, spatial, and personal freedom. Ideally, digital nomads perceive work as intrinsically motivated and satisfying, not as an imposed necessity, but as leisure activities.

Conclusions – Despite the positive aspects of this lifestyle, such as a positive, holistic, and balanced life, it contains some difficulties due to environmental pressure, financing, loneliness, and lack of social security. The overcome of these struggles is moving along with the community.

Keywords: Digital nomad, experience, freedom, travel,
JEL Codes: F20

1. GİRİŞ

Birey hayatında neyin önemli olduğuna karar verebilir ve tam olarak yaşamak istediği hayatı tasarlayabilir mi? Örneğin birey sörf ve kayak yapmayı seviyorsa, yılın yarısını sörf yaparak yarısını da kayak yaparak yaşayabilir mi? Bu sporları gerçekleştirebileceği imkanlar bulunduğu şehirde ve hatta ülkesinde yoksa nasıl gerçekleştirebilir? Seçimleri gerçekleştirebilecek bütçeye ihtiyacı vardır. Bunun finansmanını nasıl sağlayabilir? Üstelik toplumun ve iş hayatının geliştirdiği kurumsal yapılara (gelenekler ve iş disiplini gibi) karşı birey özgürlükçü bir hayatı nasıl tanımlayabilir ve yaşayabilir? Bunlar sadece bir hayal ve ütopya mı?

Makale hayallerindeki hayatlarını organize etmeyi başaran ve kendilerini dijital göçebe olarak tanımlayan bu topluluğun kurgularını anlatmayı amaçlamaktadır. Makale dijital göçebe kavramının ve yaşam tarzının anlaşılmasına yardımcı olmayı hedeflemektedir. Dijital göçebelik dergi makaleleri ve blog gönderileri arasında popüler bir konu olmuştur. Ancak, dijital göçebelerin popülaritesindeki bu artışa rağmen, literatür de bu yaşam tarzını inceleyen yeterli sayıda araştırma yazısı yoktur (Kınay, 2020).

Tek bir bölgenin bireyin taleplerini tamamıyla karşılaması mümkün değildir. Siyasi ve kültürel sınırların olmadığı bir dünya bütün olarak görüldüğünde bireyin tasarladığı hayatı oluşturabilecek mekân genişliği oluşmaktadır. Dijital göçebe için dünyanın dört bir yanında seçim yapabilecek sayısız fırsat çıkmaktadır. Bu coğrafyalar arasında, dijital göçebe yaşam, yerleşme, seyahat, çalışma kararlarını nasıl almaktadır? Seçimini nasıl gerçekleştirmektedir? Bu makale etnografik araştırmalar sonucunda dijital göçebelerin tercihlerini, günlük hayatlarını, beklentilerini, seçtikleri lokasyonlarını ve zorluklarını incelemektedir.

Dijital göçebelik, lise terk öğrencinin çantasını sırtına alıp dünyayı seyahat etmesi veya expatın iş sebebiyle başka bir ülkeye göç etmesi değildir. Dijital göçebelik çevrim içi bir ortamda çalışan konumdan bağımsız ve hobi odaklı yaşayan genç profesyoneller olarak tasvir edilebilir. Dijital göçebelik teknolojinin avantajlarını kullanmanın ötesinde bir yaşam felsefesidir. Temelinde bireyin kendini tanıması ve potansiyelini ortaya çıkarması vardır. Bu yaşam tarzında konaklamadan işe, seyahatten hobiye kadar planlama ve hazırlanma esastır.

2. LİTERATÜR

2.1. Dijitalleşme

İş akışlarının sayısal hale gelmesi dijital göçebenin konumdan bağımsız çalışabilmesini sağlamıştır. Bu açıdan dijitalleşmenin gelişiminin iş ve toplum hayatına dönüştürücü etkisi incelenmelidir.

Teknolojide ilk dalga, insanlığın toplayıcılıktan çiftçiliğe dönüşmesidir. Düzenli yerleşim yerleri ortaya çıkmıştır. Hiyerarşik yapıların ve devletlerin oluşmasına sebep olmuştur. İkinci dalga, tarımdan sanayiye geçiştir. Üretim, eğitim, iletişim kitlesel boyutta yaşanmıştır. İnternet teknolojisindeki gelişme ile üçüncü dalga olan bilgi çağına girilmektedir (Toffler, 1980, s. 10-20).

Dijitalleştirme verilerin bilgisayarlar tarafından işlenebilmesi için ikili rakama dönüştürülmesini işaret etmektedir (Gartner, 2020, s. 1). Ayrıca, dijitalleştirme dağıtım kanallarında, müşteri ilişkilerinde yeni iş modelleri sağlamıştır (Osterwalder & Pigneur, 2010, s. 20-30). Üstelik yapay zekâ gibi yeni teknolojiler geliştirilmiştir (Yankın, 2018, s. 2).

Dijitalleşme ise sadece veri işlenmesinin ötesinde geniş anlamda dijital dönüşümü ve dijital kültürü ifade etmektedir (Aydın, 2011, s. 2; Bloomberg, 2018, s. 1; Yankın, 2018, s. 2). Bir yönetimin, algının ve sürecin sayılaşırılması olarak düşünülmelidir. Bu süreç verimli işletmelerin gelişmesini sağlamıştır (Fichman, Dos Santos, & Zheng, 2014). Dijitalleşme sayesinde organizasyonlar kullanıcıların taleplerine hızlı ulaşmaktadırlar ve iş akışlarını yeniden tasarlamaktadırlar.

Dijital çağda Web 2.0 ile birlikte bireyler artık çevrim içi bilgiyi sadece tüketmemekte aynı zamanda onu üretilebilir konuma da gelmiştir (Dunleavy & Margetts, 2010, s. 18). Kitlesel üretim çağında tek yönlü iletişimden internet ile çift yönlü iletişime geçildi. Özellikle Web 2.0 Wiki, bloglar, sosyal ağlar gibi platformların gelişimini sağlamıştır (Tapscott & Williams, 2006, s. 5-15; Fieseler, Matthes, & Meckel, 2010, s. 13). Web 2.0'nin sosyal medyadaki interaktif iletişimi sayesinde bilgi büyük bir hızda ve coğrafyada yayılmaktadır (Schultz, Sonja, & Göritz, 2011, s. 20-22)

Bu dijitalleşme sürecinde Türkiye'nin hazırlıksız olduğu anlaşılmaktadır. 235 öğretmen ve okul yöneticisiyle yapılan mülakat çalışmalarında Türkiye'nin bilgi işlem vizyonu hakkında haberdar olmadıkları, kurumlarında bilgi işlem çalışmalarının çok sınırlı olduğu ve kişisel teknoloji bilgilerinin yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır (Çelik, Güçlü, & Naillioğlu, 2020, s. 22)

Dijitalleşme artık tüm sektörlerde yayılmıştır. Bunun etkisi radyoculuktan, muhasebeye, girişimcilikten kamu sektörüne kadar etkisi görülmektedir (Yücel & Adiloğlu, 2019, s. 47; Yerlikaya & Ağcasulu, 2017, s. 82). Dijital teknolojilerin kültürel üretim ve tüketim biçimlerini değiştirmesiyle geleneksel radyo iletişimi değişmiştir. Radyoculuğun hayatta kalması için sosyal medya etkileşimini yoğun şekilde kullanması gereklidir. Muhasebe kayıtları defter tutma döneminden büyük veri ve yapay zekaya kaymaktadır (Yerlikaya & Ağcasulu,

2017, s. 47). Dijitalleşme kamu sektöründe vatandaşlık kavramını, devletin vatandaşa hizmet anlayışını sorgulamaya başlamıştır. Sanal platformlarda çevrim içi olarak örgütlenen vatandaşlar, kamu yönetimlerine etkin şekilde taleplerini duyurmaktadırlar (Dunleavy & Margetts, 2010, s. 2; Yerlikaya & Ağcasulu, 2017). Bütün sektörlerdeki değişimle beraber istihdam piyasalarında çalışan-işveren ilişkilerinin ve iş akışlarının değişmemeleri mümkün değildir. Bu değişim dalgalarından biri de dijital göçebelerin doğmasıdır.

2.2. Dijital Göçebeler

Uzaktan çalışma kavramının başlaması için bazı teknolojik ve iş süreçlerinin gelişmesi gerekmektedir. Uzaktan çalışma kavramının çıkışı dijital teknolojilerinin gelişimiyle ofis ve ulaşım gibi maliyet avantajından yararlanmak için olmuştur.

Konumdan bağımsız yaşam ve çalışma tarzlarına sahip dijital göçebelerin diğer uzaktan çalışanlara göre önemli farkları vardır. Uzaktan çalışanlar genellikle kendi mekanlarında kalarak hizmet verirler. Konumlandıkları yerleri aile ve çalışma alanları gibi kriterlere göre seçerler. Halbuki dijital göçebelerin konumlandıkları yerler ilgi çekici buldukları, eğlenceli, hobilerini yaşayabilecekleri mekanlardır (Müller, 2016, s. 344; Documentary, 2019; Duman, 2019; Kristin, 2018).

Dijital göçebeler boş zamanlarının önemini fark eder; boş zamana kıyaslar çalışmaya daha az anlam yüklerler. Bu bilinçle hayatlarını nasıl yaşamaları konusunda ciddi çaba sarf etmekteLERdir (Thompson, 2019, s. 27)

Dijital göçebelerin yükselişi modern yaşamın sonu olmayan iş hayatı yarışmasından kaçma arzusu ile başlamıştır. Bireylerin istedikleri yerde ve şekilde yaşamayı hayal etme imkanlarının olduğunu kabul ederler. Sınırları olmayan küresel seyahat gerçekleştirme, çalışma saatlerinde esneklik, geleneksel ofisten ayrılma ve dünyanın her yerinden çalışmayı hedefleyen bir yapıyı kurgularlar (Adams, 2017, s. 1; Schroeder, 2016, s. 1).

Dijital teknolojinin gelişmesiyle bilgi altyapılarına küresel erişim, daha esnek çalışma düzenlemeleri ve iş esnekliği sağlanmaktadır (Dal Fiore, Mokhtarian, & Singer, 2014, s. 97; Freelancer, 2017, s. 1).

Sürekli gezginler olarak dijital göçebeler kalıcı bir yuva fikrinden vazgeçmiş, konumdan bağımsız çalışma biçimini benimsemişlerdir. Bu ay Endonezya, Bali'deki bir kafede çalışırken, gelecek ay Berlin'deki bir ortak çalışma alanına geçirirler (Spinks, 2017, s. 1; Saüdi, 2017).

Dijital göçebelik araştırmalarında dijital göçebelerin gittikleri her yerde çalışma ve kaynakların harekete geçirilmesi için geliştirdikleri stratejilere odaklanılmaktadır (de Carvalhp, Ciolfi, & Gray, 2017). Seyahat temelli yaşam tarzlarından dolayı dijital göçebeler kaynaklara erişimde mülkiyete sahip olmak yerine değiş tokuş etmeyi tercih etmektedirler (Hart, 2015, s. 2). Bundan dolayı kalıcı ofis alanları yerine en çok ortak çalışma alanlarını veya kafeleri kullandıkları görülmektedir. Dijital göçebelerin işlerini yürütmek için müşterilerle ve toplulukla sürekli bağlantı halindedirler.

Dijital göçebelikte motivasyon, dijital çalışanlardan farklı olarak motivasyonları mobil yaşam tarzıyla ilişkilendirilen seyahat maceracılığı ve ofis ortamından uzaklaşmaktır (Horton, 2017; Dal Fiore, Mokhtarian, & Singer, 2014, s. 100). İş hayatını seyahat eğlencesiyle birleştirirler (Thomas, 2016). Çoğunun kalıcı bir evi yoktur ve kendilerini "dolaşan internet girişimcileri" olarak konumlandırmaktadırlar (Thomas, 2016).

Coğrafi hareketliliklerine ek olarak, dijital göçebeler farklı işler ve pozisyonlar arasında da hareket etme açısından esneklerdir. Sürekli olarak aynı şirket için veya aynı projede çalışmamaktadırlar.

Dijital göçebeler kozmopolit yaşam tarzına sahip Ubud, Endonezya veya Chiang Mai, Tayland gibi egzotik yerlere seyahat etmeyi tercih eden kişilerdir (MacRae, 2016, s. 20).

Hem iş verenler hem de çalışanlar açısından özgürlük ve esneklik sağlayarak kazan-kazan modelinde ilerlemekteLERdir. Dijital göçebeler kendi günlük programlarına göre çalışmaktalar. İşverenlerde dijital göçebelere sabit maaş ve sigorta ödemeleri yapmamaktalar. Ayrıca ofis gibi genel giderler de azalmaktadır.

Organizasyondan bağımsız olarak çalışan, dijital göçebeler "güvencesiz çalışma" durumundadırlar (Kalleberg, 2009, s. 15). İş bulma belirsizliği, yalnızlık hissi ve iş verenle sözleşmenin nasıl işleteceği konusunda endişe taşımaktadırlar (Morad, 2016).

Birçok dijital göçebe, bu ortak zorluklara yanıt bulmak için platformlara yönelmektedirler (Thomas, 2016). Platformlar müşterilerle çalışanları eşleştirmekte, sosyal ve profesyonel bağlantılar kurulmasına yardımcı olmaktadır (Elgan, 2020; Manyika, ve diğerleri, 2016).

Çevrim içi iş ekonomisinde uzaktan çalışma, parça başı, tek seferlik çalışma şartları vardır. Ama iş tam ve güvenlik paketiyle gelmediğinden kazandıklarını emekliliklerine, sağlık hizmetlerine ve yaşam harcamalarına ayırmalıdır.

Türk akademik literatüründe dijital göçebe kavramı henüz tartışılmış değildir. Genellikle dijitalleşme çağının özelliklerine doğru yoğunlaşma vardır.

Büyük sanayi dönemi ile dijital çağ karşılaştırılmaktadır. Makineler insan bedeninin yerini kısmen alırken, yeni süreçte dijital teknolojinin insan beyninin yerini alması tartışılmaktadır. Dijital çağda değişim sadece üretim modeliyle sabit kalmamakta; sosyal ve özel hayata kadar geniş bir yaşam biçimini etkilemektedir (Güngör, 2019, s. 144-146). Dijitalleşmenin eğitim, sağlık ve eğlenceyi de içine alacak şekilde daha da baskın hale geleceği vurgulanmaktadır. Dijitalleşmenin imkânlarından faydalanabilmek için yüksek dijital okuryazarlığa sahip olmak gerekmektedir. Yaş ve eğitim durumu değişkenlerinin dijital okuryazarlık düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür.

Dijitalleşme ve girişimciliğin birleşmesiyle dijital girişimcilik dijital teknolojileri ticari fırsatlara dönüştürmektedir (Yaghoubi & Salehi, 2012, s. 1048; Van Home & Zhang, 2016). Dijital girişimciliğin ilgi alanları paylaşım ekonomisi, sosyal medya, bulut teknolojileri ve e-ticarettir (Hull, Hung, & Perotti, 2007, s. 290-292; Hafezieh, Eshraghian, & Akhavan, 2011; Kişi, 2018, s. 389)

Dijital göçmen (digital immigrant) ve dijital göçebelik (digital settlers) teknoloji kullanmaya yakınlık manasında kullanılmıştır. Özellikle kendisini dijital yerliye (doğduğu andan itibaren teknoloji içinde olan) göre ayırtmıştır (Prensky, 2001, s. 2; Kurt, Günüş, & Ersoy, 2013, s. 1-3). Daha yaşlı jenerasyonun dijitalleşmesini “dijital göçebe” (digital settlers) kavramı olarak açıklamaktadır (Palfrey & Gasser, 2011, s. 10-20). Ancak bu makalede kullanılan dijital göçebelik (digital nomad) dijital teknolojilere yakınlık olarak değil hayat tarzı olarak göçmenliği benimsemiş ve hayatını devam ettirmek için uzaktan çalışan insanı tanımlamaktadır.

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

3.1. Etnografik Yöntemler

Araştırma yöntemi etnografidir. Dünyanın geniş alanına yayılmış ve farklı bir hayat felsefesi geliştirmiş göçebelere derinlemesine tanımak amacıyla etnografi tercih edilmiştir.

Mülakat, sorular sorarak kullanıcıya yaklaşmanın bir yoludur. Etnografik mülakat, yapısı ve amacı olan bir konuşmadır. Kullanıcıların iç seslerinin, niyetlerinin ve amaçlarının ne olduğu sorulmaktadır. Amacı kullanıcılarından hikayeler elde etmektir. Hayatlarını, deneyimlerini ve bakış açılarını anlatmaları istenmektedir.

Etnografik mülakatta genelden öze inilmektedir. Önce kullanıcının çevresi ve hayata bakış açısı anlaşılmalıdır.

Somut hikayeler aranmaktadır (Akın, 2019, s. 5). Soyut yorum sorusu sorulmamaktadır.

Takip soruları derine inmeyi sağlamaktadır. Yüzeysel bilgiler güvenilir değildir. Daha derinlere inildikçe kullanıcının akıl yürütmesi, tepkileri, yol gösterici ilkeleri, motivasyonları ne olduğu öğrenilmektedir. Bunlar güvenilir ve açık yanıtlardır.

Kullanıcılara görüşmeler sırasında çözüm sunulmamaktadır. Sadece problemlerinin ortaya çıkartılması amaçlanmaktadır (Young, 2015, s. 14-17).

Mülakata ısınma turuyla başlanmaktadır. Mülakatlarda hem kullanıcıların hem de araştırmacıların zorlandıkları durumlar olabilmektedir (Akın, 2019, s. 10-15).

Duygusal ve sosyal deneyimleri kavramak fiziksel deneyimleri kavramaktan daha önemlidir. Ürünler, etkinlikler ve ortamlarla ilgili duygusal deneyimler anlaşılmaya çalışılmaktadır.

Uzun cevapları içeren sorular sorulmaktadır. Kısa cevap görüşmenin derinlemesine inilmesini engellemektedir. Özellikle kullanıcıların başlarından geçen hikayeler uzun cevap içermelidir.

Etnografik araştırmalar istatistik üretmemektedir. Anket yapılması gereken n sayıda katılımcı yoktur. Katılımcılarla yoğun mülakat yapılır. Kullanıcıların hikayelerinden kalıplar ortaya çıkıncaya kadar mülakat

serisine devam edilir. Anket çalışmaları korelasyon vermekte ve yüzeysel kalmaktadır (Christensen, Hall, Dillon, & Duncan, 2016, s. 12-14)

Etnografik derinlemesine mülakatta kişinin davranışlarının ardındaki sebep-sonuç ilişkileri yakalanmaktadır. Davranışın ardındaki sosyal, duygusal, bilişsel ve kültürel sebepler ortaya konmaktadır. (Nielsen, 2020, s. 1; Faulkner, 2003). Burada esas olan, kullanıcıların deneyimlerinden bir trend çıkıncaya kadar derinlemesine mülakatlara devam etmektir.

3.2. Örnekleme

Araştırmanın evreni farklı uluslardan oluşan kendini dijital göçebe olarak tanımlayan kişilerden oluşmuştur.

Ampirik veriler iki kaynaktan toplanmıştır: dijital göçebe forumları ve dijital göçebelerle yapılan bir dizi yazılı röportaj ve video üzerinden gerçekleşen röportaj. Forum koleksiyonu ve sonraki röportajlar 2010-2019 yılları arasında gerçekleştirilmiştir.

Örnekleme sayısı mülakatlarda alınan cevaplarda benzerlik (kalıp, örgü) oluştuktan sonra bırakılmıştır (Nielsen, 2020, s. 1; Faulkner, 2003, s. 382). Ayrıca bunları destekleyici forum gönderileri reddit.com'un / r / digitalnomad, Facebook grubu "Digital Nomads Around the World" ve nomadforum.io'dan faydalanılmıştır. Kullanıcı ifadeleri italik şeklinde ve kullanıcının memleketine göre (Alm-Almanya, Ame-Amerika, Avu- Avustralya, F-Fransa, K-Kanada, M- Mısır, S-Slovenya, T-Türkiye) yazılmaktadır.

4. BULGULAR

Görüşme verilerinin ve dijital göçebe forumlarının analizi, dijital göçebelerde iki temel kavramı ortaya çıkarmaktadır Deneyim biriktirmek ve özgürlük. Bunların gerçekleşmesi amacıyla yapılan faaliyetlerin sonucunda dijital göçebe yaşam tarzı ortaya çıkmaktadır. Seyahat, dijital olanaklar ve minimalizm bunlara aracılık etmektedir. Dijital göçebe geleneksel hayat kurgusuna (yerleşik, kurumsal, iş, aile hayatına) aykırı yaşam tarzının benimsenmesinden dolayı büyük zorluklar yaşamakta ve bunları aşmak için de stratejiler geliştirmiştir.

4.1. Deneyim Biriktirmek

4.1.1. Seyahat

Dijital göçebeler seyahati turistik amaçla değil ama deneyim biriktirmek için gerçekleştirmektedirler. Beklenmeyenlere hazırlıklı olmayı ve sürprizleri kucaklamayı amaçlamaktadırlar. Arzu ettikleri yerlere seyahat etmek için lokasyondan bağımsız çalışmak ihtiyacı sergilemektedirler: *“İnsanlar yaşlanınca hayatta hangi pişmanlıkları yaşamaktalar? Daha fazla emeklilik ve yaşam sigortası yaptırmadıklarına mı? Yoksa hayatta sahip olmadıkları deneyimleri mi? Bu deneyimler kişileri mutlu etmektedir (S1). Sadece görmek için değil, deneyimleyip yaşayarak seyahat etmek benim tarzım (T1). Dijital göçebe döneminde tanıştığım kişiler ve yaşadığım olaylar hayata bekeş açımı değiştirdi (S1). Salvador’da aktif yanar dağ seyretmek, kilosunu 10 TL’ye istakoz yemek, fakirlik, toprak yolları, tek bankalı şehirde uzun kuyrukta beklemek deneyimlerini yaşadım. Amerika’dan çok farklı (Ame1). Seyahat sürekli öğrenme fırsatı vermektedir (A1). 15.000 feetten Skydiving yaparken hayatın anlamını sorgulama fırsatım oldu. Kuşların neler hissettiğini de biliyorum (T1). Bali ve Lombok Adası arasındaki 40 km’lik deniz yolunu küçük bir balıkçı teknesiyle geçtim (T1). Bir defasında ormanda kayboldum, hava kararmak üzereydi. Korktum mu? Evet. Panikledim mi? Hayır. Seyahat öğretir (T1). Demem odur ki, seyahat bir lüks değil bir ihtiyaç. Kendimizi ve içinde yaşadığımız dünyayı ve farklı kültürlerin farklılıklarını anlamak ve bize benzerliklerini görmek çok şey öğretir, geliştirir, ön yargulardan arındırır (T1). Dünyada aykırı yerlerde bulunmak. 1 hafta İran’da geçirmek (Ame1). 2 gün Kuzey Kore’de bulunmak (A1). Okullarda öğrenilmesi gerekenler hayat bilgisi öğretilmiyor; finansal özgürlük gibi (S1). Devletler insanların kendi ülkelerinde yaşamalarını bekliyorlar. Kendi ülkelerinde tatil yapmalarını, harcamalarını, vergi ödemelerini beklemekteler. Kendi ülkelerin en iyi olduklarını savunuyorlar. Hâlbuki dünyayı dolaşınca gerçeğin bu olmadığını biliyorsun (Ame 2).”*

Ancak seyahat ritmi bir ülkeden diğer ülkeye sürekli hareket manasına gelmemektedir. Yurt dışında gittikleri ülkeyi derinden yaşamaktadırlar. Buldukları ülkede düzenli hayat sürdürmektedirler. Bu açıdan expatlara benzemektedirler. **Ancak expatlar gibi düzenli olarak ofise gitmemekteler. Zamanlarını bölgenin güzelliklerini keşfederek geçirmekteler.** Genellikle dijital göçebeler yerleşik ve gezgin arasında yaşamaktalar. Bir temel yaşam yerleri var: *“3-6 ayda bir başka bir ülkeyi gezip sonrasında merkez ülkeye dönüş*

yapmaktalar: Kışları Portekiz’de geçiriyorum (Ame4). Gittiğimiz ülkede 3 ay kalıyoruz ve 3 ayı şehirde birer ay geçiriyoruz (M1 ve F1). Kışları kayaktan hoşlandığım için Bulgaristan’da geçiriyorum. Ayrıca kış tatilleri arasında ucuz. (Ame1). Gezgün ile turist arasındaki fark da bu zaten. Gittiğim yerlerin gündüzünü de gecesini de görmeyi seviyorum. Sokakların atmosferini ve kokusunu seviyorum. Sokak aralarında oynayan çocukların arasına karışmayı seviyorum. Kültürü ve yaşam tarzlarını derinlemesine izlemek ve anlamak ilgi alanım ve bu da zaman gerekiyor. Acelem yok (T1). Bir yılda 5 kere 15 ülkeyi gezdim. Tayland, İngiltere, Fas, Macaristan, Sırbistan, İspanya, Polonya, Kolombiya, Meksika, ABD... Zamanımın çoğunu Güney Doğu Asya’da geçirdim. Bu bölgeyi sevmem de beynimi tazelemek için farklı mekanları görmem gereklidir (Aru1). Kışları Bali’de, yazları Avrupa’da (S1). Şu an Berlin’deyim. Burası startup’ların merkezi (S1).”

4.2. Özgürlük

4.2.1. Kurumsallık

Dijital göçebeler hayatı detaylara boğulmadan tasarlamaktadırlar. Özgürce zaman geçirmek ve hobilere odaklanmak istemektedirler: “İki yıllık dijital göçebe deneyimden sonra amacın dijital göçebelik olmadığını düşünmekteyim. **Amaç özgürlük, seyahat özgürlüğü, uzaktan çalışma özgürlüğü** (Aru1). Önce nasıl yaşamak istediğime karar veriyorum. Sonrasında hayatımı ve işimi buna göre ayarlıyorum. Böylece hayat dengemi buluyorum. (S1). Her şeyi detaylı planlanamaz. Farklı unsurları birleştirmek başarmanın keyfidir (S1). Hayatımda üç şey yapmak istiyorum: seyahat, yoga ve yemek pişirmek (Alm1).”

Geleneksel sıkışmış hayat tarzına, tüketim kültürüne, pasif hayata karşı çıkmaktalar: “Devasa alışveriş merkezlerinin olmadığı yerde geçirmek (Ame1). Kosta Rika’da okyanus yanında geçirip, hiç televizyon açmamak (Ame1). Şehirden şehre hareket halinde olmak (S1).”

Kurumsal iş hayatından bıkmışlık ve “kurumsala” dönmeyi sıklıkla dile getirmektedirler. Anlamsız yarışa karşıdır. Kendilerini bir düzen içine sıkışmış hissetmektedirler: “Tekrar kurumsal dünyaya dönüp, pazarlama birimindeki aşırı çalışılan işe dönmek istemiyorum. Bütün hayatım iş etrafında dönüyordu. Sonrada tükendim (burn out) (Alm 1). Başka birinin yanında çalışıp tüm enerjimi vermekten yorulmuşum. Yeter dedim! (Alm 1). **Seyahate çıkmadan önce ne iş yapıyordun sorusuna hatırlamıyorum** diye cevap veriyorum. Çok da önemli değil. Meraklıysanız CV ve LinkedIn sayfalarına bakabilirsiniz (T1). Sabah kaçta kalkacağımı, kaçta işe gideceğimi ve kaç gün izin alacağımı söyleyen bir yapı yok (T2). İstemediğiniz personelle çalışmaktan kurtuluyorsunuz (T2). Bunu başarmak zorundayım yoksa berbat ve ben bir kaybedenim vs.” dersem, bu kendime çok fazla baskı yapıyor demektir. “Başarmak isterim ama istemezsem bu dünyanın sonu değil ve utanç verici değil (S1). Modern kölelikten azat olma yoludur (T2).”

Dijital göçebeler özgürlüklerine oldukça düşkünler. Bir topluluk olmalarına rağmen birbirlerini taklit etmekten sakınılmaktalar. “İhtiyaçlarını, arzularını, önceliklerini belirle. Yoksa, başkalarının (dijital göçebe) hayatlarını yaşamaktadırlar (Ame1).”

Dijital göçebeler iş hayatı dışında hobilerine ve günlük rutinlerindeki özgürlüğe önem vermekteler: “Kaliforniya’da yaşarken günüm akşam 9’da eve geldiğinde çok yorgun oluyordum. Bali’de öğle arasında plaja gidiyorum (Ame 2). Öğlen saatlerinde Bali’de sörf yapıyorum (K1). Günün yorgunluğunu çıkarıp, kan basıncını yükseltmek çok iyi oluyor. Seviyorum. Sonra da işime geri dönüyorum (K1). Öğlen masaj yaptırmak için çıkıyorum. 1 saatlik masaj 7 dolar (Ame 2).”

4.2.2. Dijital Teknolojiler

Dijitalleşme istediği yerden çalışma izni vermektedir. Kişileri özgürleştirmektedir: “Dijital teknoloji sayesinde istediğim yerde çalışıyorum ve istediğim saatlerde çalışıyorum (S1).”

Seyahat mekanlarının seçiminde internet imkânı tercih sebepleridir: “Seyahat lokasyonumu seçerken 4 kriter önemlidir: Güvenlik, internet hızı, ortak çalışma/yaşama alanları, besaplı olması (Ame 1).”

4.3. Zorluklar

4.3.1. Yakın Çevrenin Bakışı

Geleneksel iş ve yaşam anlayışının dışında olduğu için çevrelerinden yadsınılmaktadırlar: “Ne zaman Almanya’ya gitsem, çevrem bu ne zaman bitecek. Bu geçici bir heves (Alm 1). Aile kurman gerek (Alm 1). Eğitimi harcıyorsun (Alm 1). CV’ni düzeltmen gerek (Alm 2). Ne iş yapıyorsun (T1)?”

4.3.2. Korkular

Sosyal güvenlik, gelir, yalnızlık ve sıkışmışlık korkuları vardır. Sevdiklerinden uzakta, yalnızlık, sosyal izolasyon yaşamaktadırlar (Thompson, 2018).

Herhangi bir iş kayıtları olmadığından, sosyal güvenlik açısından da mahrumlardır: “*Sosyal sigortan yok (Alm 2). İşsizlik sigortan yok (Al 2). Emeklilik sigortan yok (Alm 2) Alışılmış sosyal güvenlik konfor alanından çıkmak çok güç (Alm 1). Yaşlandııkça daba sabit mekanlar ve sabit gelirler arzulanmaktadır. Kapsayıcı sigortam yok. Seyahat sigortam var (S1).*”

Proje bazlı ve freelancer olarak çalıştıklarından dolayı gelir akışı sürekli değildir: “*Bir sonraki iş gelecek mi belirsiz (S1). CV ve iş deneyimleri güçlüyse dijital göçebe olarak ayakta kalınabilir. Bu sabah kalkınca yapılabilecek bir iş değil. Sıkı yeteneklere ihtiyac var. (Alm 3). Dijital göçebe olmadan önce Londra’da finans sektöründe 10 yıl bilgi işlemci olarak çalıştım (S1). 12 yıl Mısır’ın en büyük internet sağlayıcısında ve daha sonra da Toronto ofisinde çalıştım (M1).*”

Yalnızlık ve sıkışmışlık korkusu yaşamaktadırlar: “*Sıkıntılı gününde, hasta olduğunda, enerjinin çekildiğinde yatağımdır, evimdir diyebileceğin bir mekânın yok (S1). Ne tatildayım, ne işteyim. Sıkışmışlık hissi içindeyim (Alm 2). Kendimi dijital göçebelik için fazla zorladım. Bir mekândan diğer mekâna koştum. Şimdi yaşamak istediğim yerde zaman geçirmek istediğimi anladım (Avu1).*”

4.3.3. Vize

Dijital göçebelerin dünyayı gezme istekleri vize sorunuyla engellenmektedir. Güçlü pasaportlara sahip vatandaşlık olduğunda yabancı ülkelere vizesiz giriş yapma ve daha uzun süreli kalma mümkündür. Ancak turistik amaçlı gerçekleştirilen vize rejimi genellikle dijital göçebelere uymamaktadır. Diğer çalışma vize türleri de masraflı olmaktadır.

“*Kosta Rika’da 8 yıl yaşadım. Her 3 ayda bir çıkış yapıp giriş yapıyordum. Meksika’ya Nikaragua’ya, Florida’ya (aileme) haftalık ziyaret yaptım. Fırsat bulamazsam, San Salvador sınırına gidip, 1-2 saat geçirip Kosta Rika’ya turistik vizeyle giriş yaptım (Ame 1). Avrupa’da Schengen ve Schengen dışı ülkeler arasında giriş yaptım. Bulgaristan’ı merkez ülke yaptım. 3 ay Amsterdam, 3 ay Bulgaristan, 3 ay Paris, 3 ay tekrar Bulgaristan (Ame 1). 183 günden fazla kalındığında ikametgâh etmiş sayılıyorsunuz. Bundan dolayı 183 günden daha fazla bir yerde kalmam (Alm1).*”

4.4. Zorlukları Aşmak

4.4.1. Topluluk

Yalnızlığa ve iş bulmada yaşanan sıkıntılara karşı topluluklar kurmaktadır: “***Dijital göçebe olmaktan dolayı yaşadığın korkuları toplulukla paylaşarak atlattır (Alm 1).*** “*Seyahat esnasında daha fazla kişiyle arkadaş oldum. Daha sonra arkadaşlarla seyahat ettiğim de oldu (S1). Yabancılarla tanışma imkânı veren birçok dijital platformlar var. Ayrıca ortak çalışma alanlarında çok tanıdık çıkmaktadır (Ame1). Bir süre sonra, aynı dijital göçebelerle farklı şehirlerde karşılaşmaya başlanmaktadır (Ame1). Özellikle hobin varsa, o zaman hobi merkezli yerli kişilerin buluşma noktalarında çok kişiyle tanışılmaktadır (S1). Couch surfing yaparken çok miktarda yabancı veya yerli kişilerle tanışılabilir (T1). Panama’da sushi nasıl yapılır dersine gittiğimde çok yabancıyla tanıştım (Alm 1). Annem benimle beraber dolaşmakta. Annem uluslararası toplantılarda katılarak, benden daha fazla arkadaş oldu (K2).*”

Proje bulma konusunda birbirlerine yardımcı olmaktadır: “*Ortak projelere ve ekiplere girilebilir (S1). Plajda veya tek başına çalışılmıyor (Alm 1). Özellikle ortak çalışma alanları yeni iş bulmada fırsat yaratmaktadır (Avu1). Uzaktan işi bulmamıza yardımcı ajanslar var. Ödemenin %20’sini veriyorum (S1). Sürekli olarak becerileri geliştirmek gereklidir. Esnek olunmalıdır (S1).*”

Aile olmada kendileri gibi düşünenleri bulmaktadır: “*Aile kurmak bu yaşam tarzında zor. İki ay Portekiz’de, iki ay Panama’da, üç ay Bali’de, Tonga, Fiji,... Benim gibi yaşam tarzını benimseyen bir kişiyi bulmam gerekli (Alm 1).*”

4.4.2. Finansman, Dijital İşler, Yatırım

Seyahatlerin finansmanı için 4 türlü yöntem geliştirmektedirler: Pasif gelir elde etme, dijital iş, hesaplı yaşamak ve yatırım fırsatları araştırmak.

Birincisi mevcut pasif gelirlerle finanse etmek ve hobilerine odaklanmaktır. Eğer dijital göçebe finansal özgürlük sahibiyse, aylık giderlerini otomatik olarak karşılar: “*Evimi kiraya verdim (T1). 45 yaşına kadar (kurumsal işte) çalıştım ve para biriktirdim (Ame 5).*”

İkincisi pasif gelir yeterli değilse, o vakit yolculuk esnasında aktif gelir kazanacak iş yapılması gerekmektedir. Dijital göçebenin çıkış noktası da yolculukta uzaktan erişim araçları sayesinde çalışabilme ve dolayısıyla gelir kazanabilme imkânının olmasıdır. Kendilerini geçindirmek için çeşitli dijital yönlü işler yapmaktadırlar: “*Kripto paralar üzerine bir araştırma işi aldım (araştırma). Özellikle kripto parayı geliştirilenlerin ilk turda ne kadar yatırım aldıklarını buluyorum. Saat başına 50 EURO kazanıyorum (S1). Çiçekçi online sitesine girdi sağlıyorum. Çiçekler üzerine fotoğraflar koyup, içerik giriyorum ve editörlük yapıyorum. Ayrıca bir tane yemek yapmak üzerine sitem var (Dijital pazarlama) (Alm1). Seyahat sitesinin ve yaşamımı süründürülebilir kalmada reklamlar bana destek sağlıyor (T1). Kod yazıyorum ve dijital göçebelik günlüğü isimli bir uygulama hazırlıyorum (Aru 1).*”

Üçüncüsü masrafları kısmak veya yaşam masraflarının diğer yerlere göre daha hesaplı oldukları yerleri tercih etmektedir “*Haftada 20 saat çalışıyorum. 800 EURO kazanıyorum. Avrupa’da ucu ucuna yetiyor. Asya’da maliyetler çok daha ucuz (S1). Dijital göçebelige hazırlık aşamasında da giderleri azaltma tasarruf imkânı getirecektir. Mümkün olduğunca çok masrafınızı ortadan kaldırın. Bu, spor salonu üyelikleri, abonelikler ve sahip olabileceğiniz diğer yabancı borç yükümlülükleri gibi şeyleri içerir... Bir arabanız varsa satmayı düşünün. Bir ev kiralarsanız, tüm eşyalarınızı depoya taşımayı düşünün. Tüm eşyalarınızı gözden geçirin ve bir garaj satışı yapın, böylece dışarı çıkmadan önce hayatınızı kolaylaştırabilirsiniz. (T1).*”

Dördüncüsü ise dolaştıkları ülkelerde yatırım fırsatlarını değerlendirmektir: “*Almanya’nın güvenlik sisteminden tamamen çıktım. Alternatif yatırımlar arıyorum. Kolombiya’da organik hindistan cevizini tarımına yatırım yapıyorum. Statuylara yatırım yapıyorum. (Al 1). Panama’dan mülk alıp, çifte vatandaşlık arıyorum (A1). Kendi paramı biriktirmeye çalışıyorum. (S1).*”

4.4.3. Yaşam Tarzı ve Minimalizm

Dijital göçebelik bir yaşam tarzıdır. Geçici olarak yaşanan ülkeden ayrılmak olarak algılanmamalıdır: “*Bu yeni bir yaşam tarzı ve geçici değil (Alm 1).*” Dijital göçebelerin deneyimleri arttıkça ülkelere bakış açıları da değiştirmektedir: “*İyi yönleriyle bakmaya çalışılmalı. Her ülkenin olumlu ve olumsuz yönlerine bakılmayım (Ame 1).*”

Yaşam tarzı minimalistdir (Adams, 2017). Kendisinin hareket etmesini engelleyen unsurları çevrelerinden uzaklaştırırlar: “*Dijital göçebe olarak mobilyam yok, arabam yok, evsizim (S1). Sadece yatırım amaçlı ev, hisse, seker fonu vs. alırım (Alm 1). Bali’de ortak çalışma ofislerinin aylık üyeliği 150 EURO. Oldukça hesaplı (S1). Ekonomik yaşamı biliyorum ve gerçekten ihtiyacım dışında bir şeyler satın almıyorum (T1). Havuzlu villayı Bali’de bir arkadaşımın paylaşıyorum. 500 dolar ödüyorum (Ame2). Günlük çok hesaplı temizlik hizmeti de alıyoruz. (Ame2).*”

5. SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu makalede dijital göçebelerin geleneksel organizasyonlarla değişen bağları, iş, kişisel yaşam ve seyahat arasında kurdukları yeni denge ve dijital teknolojilerin rolü incelenmektedir. Dijital göçebeler uzaktan çalışanlardan, expatlardan, serbest çalışanlardan, konumdan bağımsız çalışanlardan ve çevrim içi girişimcilerden farklılık göstermektedir. Bu farklılıkların ardındaki düşünce yapısı organizasyon, kişisel ve iş yaşamlarında yatmaktadır.

Organizasyon bağları zayıftır. Kendilerinin özgürlüklerini kısıtlayıcı herhangi bir örgütün, yapının ve hiyerarşinin bir parçası olmak istememektedirler.

Kişisel olarak deneyimler yaşayarak, dünyayı dolaşarak, kendilerini bulmak, hayat amaçlarını keşfetmek ve olgunlaşmak istemektedirler. Kişisel özgürlüklerine kimsenin karışmasına izin vermemektedirler.

Profesyonel iş yaşamlarında kurumsal şirketlerde çalışma geçmişleri vardır. Kurumsal ortamlardan keyif almamaktadırlar. Zamanlarını, amaçlarını, konumlarını kendi arzuladıkları kalıplarda geçirmek istemektedirler.

Dijital göçebeler seyahat ederken çalışırken, hukuki belirsizlikle karşı karşıya kalmaktadırlar. Genellikle turistik vizeyle ülkeyi ziyaret ederken çalışarak yasaları çiğnemektedirler. Dijital göçebe yaşam tarzı arttıkça,

vize uygulamaları değişmektedir. İspanya, Portekiz, Estonya ve Barbados ülkeleri bu topluluğu çekmek için özel vize çıkarmaktadırlar. Bu vize statüsünde gerekli olan, dijital göçebenin kendisini geçindirecek kadar maddi varlığa sahip olduğunu (veya kazandığını) göstermesidir. Yabancıların bir yıla kadar kalmasına izin vermekte ve çevrim içi çalışma için yasal yetki sağlamaktadır (Wilson, 2020, s. 1).

Dijital göçebeler yerleşip expata dönüşebilirler. Genel trend dijital göçebelerin sevdikleri ülkeleri belirleyip ve bir iki tane ülkeyi merkez haline getirip ağırlıklı olarak merkez ve çevresinde zaman geçirecekleri yönündedir.

Dijital göçebeleri çeken şehirlerde canlı girişimci toplulukları, ortak çalışma mekanları, kaliteli yerel çalışanlar, yüksek internet hızı, uçuş ağları, sert hava koşulları olmayan ve ucuz yaşam maliyetleri vardır.

Dijital göçebelikte başarılı olmak için seyahat isteği ve dijital yeteneklere sahip olmak yetmemektedir. Geleneksel hayatın öğrettiği konfor alanından uzaklaştıkça kişiler gelecek kaygısı taşımaya ve yalnızlıktan korkmaya başlamaktadırlar. **Bunu aşmanın yolu topluluk içinde yaşamak, eğlenmek ve çalışmaktır.** Yeni yerlerin keşfinde öncülük eden kişilerin önerileri, iş ilişkilerin kurulması, yabancı ülkede sosyalleşme topluluk aracılığıyla gerçekleşmektedir. Yol gösterici deneyimli arkadaşın mentorluğu zorlukların aşılmasında en etkin yoldur.

Bu çalışmanın devamında yeni bir yaşam tarzının açtığı sorunlar ve fırsatlar bir sonraki makalelerin araştırma konuları olabilirler:

Covid'in getirdiği çalışma biçimi birçok çalışanın herhangi bir yerde yaşamasına izin verecek sosyal ve çalışma ortamı hazırlamaktadır. Dijital göçebelik gelecek organizasyonların çalışma biçimi olacak mı?

Bu çalışmadaki dijital göçebelerin tamamı bekar veya çocuksuz çiftlerdi. Aile kurmanın ve özellikle çocuk sahibi olmanın dijital göçebelikle etkisi araştırılabilir. Dijital göçebelikte aile kurgusu nasıl olabilir?

Dijital göçebelerin ekonomide coğrafi arbitraj olarak adlandırılan coğrafi fırsatları iyi değerlendirdikleri anlaşılmaktadır. Yaşam kalitelerinden vazgeçmeden coğrafi olarak yer değiştirerek daha az maliyetli yaşamaktalar. Yaşam kaliteleri ve maliyet düşüşleri (performans/fiyat) hesaplanabilir Dijital göçebenin finansman tarafında coğrafi arbitraj sayesinde elde ettikleri mali tasarruf ne kadardır?

Etik Beyan: Bu çalışma için etik beyan gerekli değildir. Aksi bir durumun tespiti halinde Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarına aittir.

Yazar Katkı Beyanı: Yazarın katkısı oranı %100

Çıkar Beyanı: Yazar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

KAYNAKÇA

Adams, R. L. (2017). How to Become a Digital Nomad and Travel the World. *Forbes*. 05 20, 2020 tarihinde <https://www.forbes.com/sites/robertadams/2017/01/20/how-to-become-a-digitalnomad-and-travel-the-world/#219d8f781ae4> adresinden alındı

Akın, M. S. (2019). Kullanıcı Gerçekten Ne İster? Etnografik Metotları İle Derinlemesine Araştırma. *Anadolu İktisat ve İşletme Dergisi*, 3(1), 1-25.

Aydın, S. (2011, 08 09). *Atatürk Kitaplığı Süreli Yayınları Sayısallaştırma Çalışmalarının Teknik ve Yönetimsel Analizi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 2020 tarihinde <http://dspace.marmara.edu.tr/handle/11424/21734?show=full> adresinden alındı

Bloomberg, J. (2018, 04 29). Digitization, Digitalization, and Digital Transformation: Confuse Them at your Peril. *Forbes*. <https://www.forbes.com/sites/jasonbloomberg/2018/04/29/digitization-digitalizationand-adresinden> adresinden alındı

Christensen, C., Hall, T., Dillon, K., & Duncan, D. (2016). Know Your Customers' "Jobs to Be Done". *Harvard Business Review*.

Çelik, Ş. Ç., Güçlü, Y. F., & Naillioğlu, M. (2020). Bilim Ve Sanat Merkezi Yönetici Ve Öğretmenlerinin Bilişim Ve Dijitalleşme Konularına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Journal of Continuous Vocational Education and Training*, 3(1), 22-37.

- Dal Fiore, F., Mokhtarian, P. L., & Singer, M. E. (2014). Nomads at last? A set of perspectives on how mobile technology may affect travel. *Journal of Transport Geography*, 41, 97-106.
- de Carvalhp, F. P., Ciolfi, L., & Gray, B. (2017). Detailing a Spectrum of Motivational Forces Shaping Nomadic Practices. *Conference on Computer Supported Cooperative Work and Social Computing*, (s. 962-977).
- Documentary, D. (2019). *Working online and traveling the world - digital nomads*. 09 03, 2020 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=iXGtx-hroKE> adresinden alındı
- Duman, D. (2019). *Dijital Göçebelik Nedir?* 09 01, 2020. tarihinde Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=6WX8VwphoHw> adresinden alındı
- Dunleavy, P., & Margetts, H. (2010). The Second Wave of Digital Era Governance. *American Political Science Association Conference*. Washington DC.
- Elgan, M. (2020, 01 01). The Digital Nomad's Guide To Working From Anywhere. *Fastcompany*. <https://www.fastcompany.com/3068312/the-digital-nomads-guide-to-working-from-anywhere-on-e> adresinden alındı
- Faulkner, L. (2003). Beyond the five-user assumption: Benefits of increased sample sizes in usability testing. *Behavior Research Methods, Instruments, & Computers*, 35, 379-383.
- Fichman, R. G., Dos Santos, B. L., & Zheng, Z. (2014). Digital Innovation as a Fundamental and Powerful Concept in the Information Systems Curriculum. *MIS Quarterly*, 38(2), 329-353.
- Fieseler, C., Matthes, F., & Meckel, M. (2010). Corporate Social Responsibility in the Biogosphere. *Journal of Business Ethics*, 91, 4.
- Freelancer, C. t. (2017). *Youtube*. 09 06, 2020 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=ZAHzg1oeIv8> adresinden alındı
- Gartner. (2020). *Gartner Glossary*. <https://www.gartner.com/en/informationtechnology/>. adresinden alındı
- Güngör, N. (2019). Dijital Çağın İnsanı. *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, 6(13), 143-141.
- Hafezieh, N., Eshraghian, F., & Akhavan, P. (2011). Exploration of Process and Competitive Factors of Entrepreneurship in Digital Space: A Multiple Case Study in Iran. . *Hafezieh, N; Akhavan P ve Eshraghian F (2011). Exploration of Process and Competitive Factors of Entrepreneurship Education, Business and Society: Contemporary Middle Eastern Issues*, 4, 4., 267-279.
- Hart, A. (2015). Living And Working In Paradise: The Rise Of The 'Digital Nomad'. *The Telegraph*. 08 03, 2020 tarihinde <http://www.telegraph.co.uk/news/features/11597145/Living-and-working-in-paradise-the-rise-of-the-digital-nomad.html> adresinden alındı
- Horton, A. P. (2017). What I Wish I Had Considered Before Becoming A Digital Nomad. *Fastcompany*. 08 04, 2020 tarihinde <https://www.fastcompany.com/40402577/what-i-wished-i-considered-before-becoming-a-digital-nomad> adresinden alındı
- Hull, C. E., Hung, Y.-T. C., & Perotti, N. H. (2007). Taking Advantage of Digital Opportunities: A Typology of Digital Entrepreneurship. *A International Journal of Networking and Virtual Organisations*, 4(3), 290-303.
- Kalleberg, A. (2009). Precarious work, insecure workers: Employment relations in transition. *American Sociological Review*, 74(1), 1-22.
- Kınay, C. (2020). *Prof. Şeref Akın ile dijital göçebeler*. <https://www.instagram.com/tv/CGQLnfaHxHP/>. adresinden alındı
- Kişi, N. .. (2018). Kişi, N . (2018). Dijital Çağda Yeni Bir Girişimcilik Yaklaşımı: Dijital Girişimcilik. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(2), 389-399.
- Kristin. (2018). *The Best Destinations for New Digital Nomads Traveling*. 09 09, 2020 tarihinde Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=S8xhqATXMks> adresinden alındı
- Kurt, A., Günüş, S., & Ersoy, M. (2013). The current state of digitalization: Digital Native, Digital Immigrant and Digital Settlers. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 46(1), 1-22.

- MacRae, G. (2016). Community and cosmopolitanism in the new Ubud. *Annals of Tourism Research*, 59, 16-29.
- Manyika, J., Lund, S., Bughin, J., Robinson, K., Mischke, J., & Mahajan, D. (2016). Independent work: Choice, necessity, and the gig economy. *McKinsey Global Institute*, 1-16.
- Morad, R. (2016). New study sheds light on the dark side of the side hustle. *Forbes*. 09 20, 2020 tarihinde <https://www.forbes.com/sites/reneemorad/2016/12/30/new-study-sheds-light-on-the-dark-side-of-the-side-hustle/#4386643d3e4a> adresinden alındı
- Müller, A. (2016). The digital nomad: Buzzword or research category? *Transnational Social Review*, 6, 344-348.
- Nielsen, J. (2020). *How Many Test Users in a Usability Study?* 06 09, 2020 tarihinde nngroup: <https://www.nngroup.com/articles/how-many-test-users/> adresinden alındı
- Osterwalder, A., & Pigneur, Y. (2010). *Business Model Generation: A Handbook for Visionaries, Game Changers, and Challengers*. Chicago: Wiley.
- Palfrey, F., & Gasser, U. (2011). *Born digital: Understanding the first generation of digital natives*. Basic Books. ReadHowYouWant.com.
- Premsky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. *On the horizon*, 1-5.
- Saiidi, U. (2017). *I tried living as a digital nomad for the day | CNBC Reports*. 09 06, 2020 tarihinde Youtube: https://www.youtube.com/watch?v=zjf8Qxo_tXk&t=86s adresinden alındı
- Schroeder, J. (2016). What Digital Nomads Know That You Don't (Yet). *forbes*. 09 06, 2020 tarihinde <https://www.forbes.com/sites/juleschroeder/2016/03/17/what-digital-nomads-know-that-you-dont-yet/?sh=5a797aac34bd> adresinden alındı
- Schultz, F., Sonja, U., & Göritz, A. (2011). Is the Medium the Message? Perceptions of and Reactions to Crisis Communication via Twitter, Blogs and Traditional Media. *Public Relations Review*, 37(1), 20-27.
- Spinks, R. (2017). Meet the 'digital nomads' who travel the world in search of fast Wi-Fi. <https://www.theguardian.com/cities/2015/jun/16/digital-nomads-travel-world-search-fast-wi-fi> adresinden alındı
- Tapscott, D., & Williams, A. D. (2006). *Wikinomics: How Mass Collaboration Changes Everything*. Portfolio Hardcover. Penguin.
- Thomas, M. (2016). *Ditching the office to work in paradise as a "digital nomad" has a hidden dark side*. <https://qz.com/775751/digital-nomad-problems-nomadlist-and-remoteok-founder-pieter-levels-explains-why-he-has-quit-the-nomadic-lifestyle/> adresinden alındı
- Thompson, B. Y. (2019). The digital nomad lifestyle:(remote) work/leisure balance, privilege, and constructed community. *International Journal of the Sociology of Leisure*, 2(1), 27-42.
- Toffler, A. (1980). *The Third Wave*. New York: William Morrow.
- Van Home, C., & Zhang, Y. (2016). Van Horne, C. & Zhang Y. (2016). Young Entrepreneurs and the Digital Space: Case Studies from the UAE. *International Journal of Business and Management Studies*, 5(2), 293-300.
- Wilson, K. (2020). *Digital Nomad Visas Are a "Thing" Now*. 07 09, 2020 tarihinde Medium: <https://medium.com/digital-nomad-digest/digital-nomad-visas-are-a-thing-now-6aac248e3228> adresinden alındı
- Yaghoubi, N., & Salehi, M. E. (2012). Yaghoubi, N;Salehi, M., Eftekharian, A., Sampourgiri, E. (2012). Identification of the Effective Structural Factors on Creating and Developing Digital Entrepreneurship in the Agricultural Sector. *African Journal of Agricultural Research*, 7(6), 1047-1053.
- Yankın, F. B. (2018). Dijital Dönüşüm Sürecinde Çalışma Yaşamı. *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi*, 7(2), 1-38.

Yerlikaya, F. B., & Ağcasulu, H. (2017). Yeni Kamu Yönetimi Anlayışının Bir Eleştirisi Olarak Dijital Çağ Yönetişimi/Digital Era Governance as a Criticism of New Public Management. *15th International Public Administration Forum* .

Young, I. (2015). *Practical Empathy: For Collaboration and Creativity in Your Work*. New York: Rosenfeld Media.

Yücel, G., & Adiloğlu, B. (2019). Dijitalleşme- Yapay Zekâ ve Muhasebe Beklentiler. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 17, 47-60.